

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

Orta-Ağır Zihinsel Engeli ve
Otizm Spektrum Bozukluğu
Olan Öğrenciler İçin

BESLENME, SAĞLIK VE GÜVENLİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

III. Kademe (9, 10, 11 ve 12. Sınıf)

Ankara, 2018

içindekiler

GİRİŞ	5
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI.....	5
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI.....	5
ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ	6
1. DEĞERLERİMİZ.....	6
2. YETKİNLİKLER	6
ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI.....	7
BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI	8
SONUÇ.....	9
BESLENME, SAĞLIK VE GÜVENLİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI	9
1. BESLENME, SAĞLIK VE GÜVENLİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI	9
2. ÖĞRENME ÖĞRETME YAKLAŞIMI.....	10
3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI.....	11
4. UYGULAMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR.....	12
BESLENME, SAĞLIK VE GÜVENLİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI...	13
1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI	13
2. HEDEFLERİN YAPISI	15
3. HEDEF, HEDEF DAVRANIŞLAR VE AÇIKLAMALAR.....	16
ÖRNEK ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ	22

GİRİŞ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için geliştirilen öğretim programları; öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri bilgi, kavram ve becerileri kazanmalarını, bunları kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmelerini, etkili iletişim kurmalarını, akademik, günlük yaşam, öz bakım gibi alanlarda gelişim sağlamalarını hedefleyen bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırmayı hedefleyen, yalın ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Programlarda bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve kademelerde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden hedeflere ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir. Her iki gruptaki hedef ve açıklamalar ilgili disiplinin yetkin, güncel, geçerli ve eğitim öğretim sürecinde hayatla ilişkileri kurulabilecek niteliktedir. Bu hedefler ve açıklamalar, eğitim kademeleri düzeyinde değerler, beceriler ve yetkinlikler perspektifinde bütünlük sağlayan bir bakış açısıyla yalın bir içeriğe işaret etmektedir. Böylelikle anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan, sağlam ve önceki öğrenmelerle ilişkilendirilmiş, günlük hayatta değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünlüğe ulaşmış bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ AMAÇLARI

Öğretim programları, 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları”, “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” ve 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de yer alan “Özel Eğitimin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır. Eğitim ve öğretim programlarıyla sürdürülen tüm çalışmalar; okul öncesi, birinci, ikinci ve üçüncü kademe seviyelerinde birbirini tamamlayıcı bir şekilde aşağıdaki amaçlara ulaşmaya yöneliktir:

1. Okul öncesi eğitimini tamamlayan öğrencilerin bireysel gelişim süreçleri göz önünde bulundularak dil ve iletişim, öz bakım ve günlük yaşam, bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini sağlamak,
2. Birinci kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin gelişim ve öğrenme düzeylerine uygun olarak dil ve iletişim, öz bakım ve günlük yaşam, bedensel, bilişsel, sosyal ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemek, günlük yaşamlarında ihtiyaç duyacakları temel akademik becerileri kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak bağımsız bireyler olarak hayatlarını sürdürmelerini sağlamak,
3. İkinci kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, toplumla etkileşimini, bütünlüğünü sağlayacak şekilde yeterliliklerle donatılmış bireyler olmalarını sağlamak,
4. Üçüncü kademe eğitimini tamamlayan öğrencilerin birinci ve ikinci kademede kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, insanlarla etkileşim kurabilen, toplumsal kurallara uyum sağlayabilen, toplumsal yaşama katılım için çabalayan, yaşamlarını bağımsız olarak sürdürebilen bireyler olmalarını sağlamak, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde (TYÇ)” ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir mesleğe hazır, toplum hayatında üretime katkısı olan, millî ve manevi değerleri benimseyen bireyler olmalarını sağlamaktır.

ÖĞRETİM PROGRAMLARININ PERSPEKTİFİ

Eğitim sistemimizin temel amacı bireye değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlar kazandırmaktır. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kurmaktadır. Değerlerimiz toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından günümüze ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata aktarımıdır. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde öğrenme öğretme süreçleriyle kazandırmaya çalıştığımız bilgi, beceri ve davranışlar ile birlikte ele alınarak programın perspektifini oluşturmaktadır.

1. DEĞERLERİMİZ

Değer; bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlardır. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen, birleştirici olgulardır. Aynı zamanda değerler, toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir. Değer eğitiminin temel amaçlarından biri de öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlamaktır. Değerler, insanın tutum ve davranışlarını biçimlendirmede önemli bir role sahiptir.

Eğitim sistemi sadece akademik açıdan başarılı, belirlenmiş bazı bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir yapı değildir. Temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek asli görevidir; yeni neslin değerlerini, alışkanlıklarını ve davranışlarını etkileyebilmelidir. Eğitim sistemi değerleri kazandırma amacı çerçevesindeki işlevini, öğretim programlarını da kapsayan eğitim programıyla yerine getirir. "Eğitim programı"; öğretim programları, öğrenme öğretme ortamları, eğitim araç gereçleri, ders dışı etkinlikler, mevzuat gibi eğitim sisteminin tüm unsurları göz önünde bulundurularak oluşturulur. Öğretim programlarında bu anlayışla değerlerimiz, ayrı bir program veya öğrenme alanı, ünite, konu vb. olarak görülmemiştir. Tam aksine bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz, öğretim programlarının her birinde ve her bir biriminde yer almıştır.

Öğretim programlarında yer alan "kök değerler" şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

2. YETKİNLİKLER

Eğitim sistemimiz yetkinliklerde bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip karakterde bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri yelpazesi olan yetkinlikler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirlenmiştir. TYÇ'de anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim / teknolojiye temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade olmak üzere sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiştir. Özel eğitim çerçevesinde yabancı dillerde iletişim ve inisiyatif alma ve girişimciliğe ait yetkinlikler öğretim programlarında ele alınmamıştır. Bu yetkinliklere ilişkin bilgi ve beceriye ait davranışlar orta ve ağır engel düzeyindeki öğrencilere kazandırılmamaktadır. Öğretim programlarında ele alınan yetkinlikler TYÇ'de aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

1. *Anadilde iletişim:* Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama (dinleme, konuşma, okuma ve yazma); eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence

- gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktadır.
2. **Matematiksel yetkinlik ve bilim / teknolojiye temel yetkinlikler:** Matematiksel yetkinlik, günlük hayatta karşılaşılan bir dizi problemi çözmek için matematiksel düşünme tarzını geliştirme ve uygulamadır. Sağlam bir aritmetik becerisi üzerine inşa edilen süreç, faaliyet ve bilgiye vurgu yapılmaktadır. Matematiksel yetkinlik, düşünme (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve sunmanın (formüller, modeller, kurgular, grafikler ve tablolar) matematiksel modlarını farklı derecelerde kullanma beceri ve isteğini içermektedir.

Bilimde yetkinlik, soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek amacıyla doğal dünyanın açıklanmasına yönelik bilgi varlığına ve metodolojiden yararlanma beceri ve arzusuna atıfta bulunmaktadır. Teknolojiye yetkinlik, algılanan insan istek ve ihtiyaçlarını karşılama bağlamında bilgi ve metodolojinin uygulanması olarak görülmektedir. Bilim ve teknolojiye yetkinlik, insan etkinliklerinden kaynaklanan değişimleri ve her bireyin vatandaş olarak sorumluluklarını kavrama gücünü kapsamaktadır.

3. **Dijital yetkinlik:** İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılmasını kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir.
4. **Öğrenmeyi öğrenme:** Bireyin kendi öğrenme eylemini etkili zaman ve bilgi yönetimini de kapsayacak şekilde bireysel olarak veya grup hâlinde düzenleyebilmesi için öğrenmenin peşine düşme ve bu konuda ısrarcı olma yetkinliğidir. Bu yetkinlik, bireyin var olan imkânları tanıyarak öğrenme ihtiyaç ve süreçlerinin farkında olmasını ve başarılı bir öğrenme eylemi için zorluklarla başa çıkma yeteneğini kapsamaktadır. Yeni bilgi ve beceriler kazanmak, işlemek ve kendine uyarlamak kadar rehberlik desteği aramak ve bundan yararlanmak anlamına da gelir. Öğrenmeyi öğrenme, bilgi ve becerilerin ev, iş yeri, eğitim ve öğretim ortamı gibi çeşitli bağlamlarda kullanılması ve uygulanması için önceki öğrenme ve hayat tecrübelerine dayanılması yönünde öğrenenleri harekete geçirir.
5. **Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler:** Bu yetkinlikler kişisel, kişiler arası ve kültürler arası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.
6. **Kültürel farkındalık ve ifade:** Müzik, sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dâhil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir.

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Değerlendirme, öğretme ve öğrenmenin etkililiğini belirlemek amacı ile yapılan, öğretimle ilgili verilerin toplanmasını ve yorumlanmasını içeren çok adımlı ve sistematik bir süreçtir. Öğrenme, öğretme ve planlamayı doğrudan etkileyen ve eğitim sisteminin temel öğelerinden biri olan değerlendirmeye öğretim programında önemli bir yer verilmiştir.

Öncelikle öğrencilerin öğrenme alanlarındaki performansını belirlemek ve performansına dayalı olarak Bireyselleştirilmiş Eğitim Programını (BEP) hazırlamak için ölçme ve değerlendirme yapılmalıdır. Sürekli değerlendirme tüm öğrencilerin ilerlemelerinin tespiti için önemlidir. Öğretim öncesinde yapılan değer-

lendirme, öğrenci hakkında bilgi edinilmesini ve öğrenme hedeflerinin belirlenmesini; öğretim sırasında yapılan değerlendirme, öğrenci ve öğretmene geri bildirim verilmesini; öğretim sonunda yapılan değerlendirme ise öğrenme hedeflerinin karşılanıp karşılanmadığı ve belirli alanlarda değişiklik yapılması gerekip gerekmediği hakkında karar vermeyi sağlayacaktır. Toplanan veriler sistematik olarak kayıt edilmelidir. Öğretim öncesi, sırası ve sonrasında yapılan tüm değerlendirmeler uygulanan öğretim konusunda yol gösterir. Öğrenci nasıl öğrenmektedir? Ne tür ipuçlarına ihtiyaç duymaktadır? En fazla desteklenmesi gereken alan nedir? Ne tür öğretimsel uyarlamalara ihtiyacı bulunmaktadır? Uygun ölçme değerlendirme süreçlerine yer verilerek bu tür sorulara cevap verilmelidir.

Ölçme değerlendirme ilkelerinden aşağıdakilere dikkat edilmelidir:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, hedeflerin ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Ölçme değerlendirme, yetersizliği olan öğrencinin bireysel özelliklerine göre biçimlendirilmelidir.
3. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılacak ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulayıcılara yol gösterir. Bu araç ve yöntemlerin uygulanmasında gerekli uygulama ilkelerine uyulmalıdır.

BİREYSEL GELİŞİM VE ÖĞRETİM PROGRAMLARI

Öğretim programlarının geliştirilmesi sürecinde öğrencinin çok yönlü gelişimsel özelliklerine dair mevcut bilgi ve birikimi dikkate alınarak ve aralarındaki ilişki göz önünde bulundurularak bazı temel gelişim ilkelerine göre program düzenlenmiştir. Öğretim programları, insan gelişiminin belirli bir dönemde sonlanmadığı ve gelişimin hayat boyu sürdüğü ilkesi ile hazırlanmıştır. Bu sebeple öğretim programlarında, her yaş döneminde bireylerin gelişim özelliklerini dikkate alarak, destekleyici önlemler alınması önerilmektedir. Gelişim, hayat boyu sürse de tek ve bir örnek yapıda değildir. Evreler hâlinde ilerler ve her evrede bireylerin gelişim özellikleri farklıdır. Evreler de başlangıç ve bitişleri açısından homojen değildir. Bu sebeple programlar olabildiğince bunu göz önünde bulunduran bir hassasiyetle yapılandırılmıştır. Programların hedeflerini gerçekleştirme sürecinde gerekli uyarlamaların öğretmen tarafından yapılması beklenir. Gelişim dönemleri ardışık ve değişmeyen bir sıra izler. Her evrede olup bitenler takip eden evreleri etkiler. Öte yandan bu ardışıklık basitten karmaşığa, genelden özele ve somuttan soyuta doğru gelişim gibi belirli yönelimlerle karakterize edilir. Program geliştirme sürecinde söz konusu yönelimler hem bir alandaki yeterliliği oluşturan kazanım ve becerilerin ön koşul ve ardılığı noktasında dikkate alınmış hem de kademeler düzeyinde derslerin dağılımlarında ve birbirleriyle ilişkilerinde göz önünde bulundurulmuştur.

Öğretim programlarında insan gelişiminin bir bütün olduğu ilkesi ile hareket edilmiştir. İnsanın farklı gelişim alanlarındaki özellikleri birbirleri ile etkileşim hâlinindedir. Söz gelimi dil gelişimi bilişsel gelişimini etkiler ve bilişsel gelişiminden etkilenir. Bu sebeple öğretmenlerden, öğrencinin edindiği bir hedefin gelişimde başka bir alanı da etkileyeceğini dikkate alması beklenir.

Öğretim programları bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Bireyler arası farklılık bir bireyin diğerlerinden birden fazla özelliği bakımından farklı olmasıdır. Tüm öğrenciler için; bireysel özellikleri, performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda öğretim programları temel alınarak “Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı” hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. BEP’de yer alacak olan hedeflerin belirlenmesinde, öğrenme öğretme sürecinin düzenlenmesinde ve başarının değerlendirilmesinde o öğrencinin hazır bulunuşluğu, bilişsel, sosyal ve bedensel özellikleri farklılaşabilir. Bu nedenle öğrenme öğretme süreci planlanırken öğrencilerin bireysel farklılıkları (mevcut performansları, hazır bulunuşluk düzeyleri, öğrenme stilleri ve ihtiyaçları, sosyokültürel farklılıkları vb.) göz önünde bulundurulmalıdır.

SONUÇ

Programları güncelleme sürecinde hangi işlemlerden ve aşamalardan geçildiği aşağıda sıralanmıştır.

- Farklı ülkelerin özel eğitim programları incelenmiş,
- Yurt içinde ve yurt dışında öğretim ve programlar üzerine yapılan akademik çalışmalar taranmış,
- Başta Anayasamız olmak üzere ilgili mevzuat, kalkınma planları, hükümet programları, şûra kararları, siyasi partilerin programları, sivil toplum kuruluşları ve sivil araştırma kurumları tarafından hazırlanan raporlar vb. dokümanlar analiz edilmiş,
- Millî Eğitim Bakanlığı programlar ve öğretim materyalleri daire başkanlıkları tarafından öğretmen ve yöneticilerin program gereksinimleri hakkında görüşleri alınmış,
- Öğretmenlerden programların hedefleri ve yapısı hakkında görüş alınmış; bütün görüş, öneri, eleştiri ve beklentiler, Bakanlığımızın ilgili birimlerinden uzman personel, öğretmen ve akademisyenlerden oluşan çalışma gruplarınınca değerlendirilmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda öğretim programlarımız hazırlanmıştır.

BESLENME, SAĞLIK VE GÜVENLİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ UYGULANMASI

1. BESLENME, SAĞLIK VE GÜVENLİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖZEL AMAÇLARI

Beslenme, Sağlık ve Güvenlik Dersi Öğretim Programı, orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin dengeli ve sağlıklı beslenme becerileri, beslenme sırasında ve sonrasında gerekenleri yerine getirme becerileri, sağlığı korumak için gereken şartları oluşturabilme becerileri, tehlikeli durumlardan kaçınma, önlem alabilme ve mahremiyeti koruma becerileri edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Öğrencilerin kaliteli bir yaşam sürebilmeleri için beslenme, sağlık ve güvenliğin yeri çok önemlidir. Bu bağlamda öğretim programında öğrenme alanlarındaki beceriler birbiriyle ilişkili ve bütünlük içinde ele alınmaktadır. Öğrenme alanlarının her birinde edinilen bilgi ve beceriler öğrenme sürecinde birbirini etkilemekte ve tamamlamaktadır.

Ayrıca öğrencilerin gelişim özellikleri, yaşları ve becerilerin işlevselliği göz önünde bulundurularak dersin hedefleri yapılandırılmıştır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri ile 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de ifade edilen Özel Eğitimin Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Beslenme, Sağlık ve Güvenlik Dersi ile öğrencilerin;

- Beslenme sırasında ve sonrasında yerine getirilmesi gereken kurallara uymalarının sağlanması,
- Beslenme becerilerini yerine getirmelerinin sağlanması,
- Beslenme ile ilgili temel kavramları ayırt edebilmelerinin sağlanması,
- Sağlıklı beslenme seçeneklerini tercih etmelerinin sağlanması,
- Düzenli ve sağlıklı beslenme becerilerinin geliştirilmesi,
- Sağlığı ile ilgili kavramları kazanmaları,
- Kişisel bakım ve temizliğini özen gösterme becerilerinin geliştirilmesi,
- Sağlığını tehdit eden önemli durumları fark etme ve riskli durumlar için önlem alma becerilerinin geliştirilmesi
- Sağlık ile ilgili durumlarda sağlık çalışanları ile işbirliği yapma becerilerini kazanmaları,
- Yaralanmalara sebep olabilecek durumları fark etme ve önlem alma becerileri edinmeleri,
- Tehlikeli nesne ve araç gereçleri ayırt etme becerileri geliştirmeleri,

- Suyun güvenli olup olmadığını ayırt etme ve güvenli olmadığı durumlarda uygun davranışlar sergileme becerilerinin geliştirilmesi,
- Acil ve doğal afet durumlarında güvenliğini sağlamak için başkalarıyla işbirliği yapma becerilerinin kazandırılması,
- Trafikte güvenli davranış sergileme becerilerinin geliştirilmesi,
- Hafif yaralanma durumlarında kendine ilk yardım uygulayabilmelerinin sağlanması
- Ergenlik dönemine ilişkin fiziksel, sosyal ve duygusal değişimlerin farkına varmalarının sağlanması,
- Ergenliğe uygun tutum, davranış ve becerileri sergilemelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

2. ÖĞRENME ÖĞRETME YAKLAŞIMI

Beslenme, Sağlık ve Güvenlik Dersi Öğretim Programı hazırlanırken üç temel görüş çerçevesinde hareket edilmiştir:

- İçeriğin diğer disiplinlere de katkı sağlayacak şekilde oluşturulması
- Bağımsız yaşam becerilerinin desteklemesi
- Kişisel ve toplumsal alanda sağlığı ve güvenliği olumsuz etkileyen tehlikeli durumların azalmasının desteklemesi

Programda yer verilen hedef davranışlar bireyin kendisi ve içinde yaşadığı toplumda kullanabileceği işlevsel olması ve yaşam kalitesini artırıcı davranışlar arasından seçilmiştir. Bu anlamda program işlevsel nitelik taşımaktadır.

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere yönelik geliştirilmiş olan bu program, bireysel temelleri dikkate alınarak oluşturulmuştur. Öğrenci, programın en önemli parçasıdır. Öğrenme alanları ve etkinlikler birey için seçilmiş ve düzenlenmiştir. Öğrenme yaşantıları bireyin ilerideki gereksinimleri göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Özellikle bu program, program geliştirme açısından aşağıda belirtilen bireysel temeller dikkate alınarak geliştirilmiştir.

- Her öğrencinin bir birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
- Öğrencinin kişisel mutluluğunu ve başarıya duygusunu kazandırmak için çaba gösterir.
- Öğrencinin gelecekteki hayatı için rehberdir.
- Günümüzdeki engelli bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine rehberdir.
- Öğrencinin fiziksel ve psikolojik açıdan sağlıklı bir birey olarak yetişmesini hedef almıştır.

Öğretim programına temel olan öğrenme yaklaşımları ise sırası uygulamalı davranış analizi (UDA) kuramıdır. Bir çok uzman Skinner'in davranış bilimini insan gelişimine, dile, eğitime, zeka yetersizliğine, otizme ve davranış bozukluklarına uygulama konusuna alan yazına çok önemli katkılarda bulunmuşlardır. Yaptıkları çalışmalar, Uygulamalı davranış analizi (UDA) ve uygulamalarıyla ilgili yürütülen yüzlerce araştırmaya kaynak oluşturmuştur. Bu araştırmalar, günümüzde gelişimsel yetersizliği olan bireylerin eğitiminde eş benzeri görülmemiş başarılı sonuçlara ulaşılmasını olanaklı kılmıştır.

Alan yazında UDA ile ilgili önemli bazı özellikler şu şekilde sıralanmıştır:

- Gelişimsel ve davranışsal yaklaşımların bütünleştirilmiş olması,
- Uygulanabilir beceri dağarcığı oluşturmak için olumlu pekiştirme yöntemlerinden yararlanılması,
- Davranışın işlevsel analizi (yani çevresel olaylarla davranış arasındaki işlevsel ilişkilerin deneysel olarak kanıtlanması),

- Uygulamaların etkilerini geliştirmek için bilimsel yöntemlerin kullanılması,
- Hedeflerin ve öğretim yöntemlerinin bireyselleştirilmesi,
- Basitten karmaşığa doğru giden aşamalı ve sistematik uygulamaların yapılması,
- Ebeveynlerin ve diğerlerinin çeşitli ortamlarda uygulama yapabilecek şekilde eğitilmesi,
- Uygulamanın yapılandırılmış ortamlardan doğal ortamlara aktarılması.

Bu özellikler orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin farklı alanlarda öğretim programlarını geliştirirken araştırmacılar ve öğretmenler için rehber niteliğindedir. Yapılan uygulamaların etkililiği ile ilgili güçlü bilimsel kanıtlar bulunmaktadır. Beslenme, sağlık ve güvenlik gibi konularda UDA temelli yapılan çalışmaların etkililiği, UDA'nın bilimsel açıdan diğer yaklaşımlara oranla ön plana çıkması ve öğretim programını geliştiren ekibin bu konuda uzun yıllara dayanan deneyimi UDA yaklaşımının benimsenme nedeni olmuştur.

Tüm öğrenciler için bireysel özellikleri, performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda Beslenme, Sağlık ve Güvenlik Dersi Öğretim Programı temel alınarak "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)" hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. BEP'de yer alacak hedeflerin belirlenmesinde, öğrenme öğretme sürecinin düzenlenmesinde ve başarının değerlendirilmesinde o öğrencinin hazır bulunuşluğu, bilişsel, sosyal ve bedensel özellikleri dikkate alınmalıdır. Öğrenme öğretme sürecinde mümkün olduğunca bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılmalıdır. Bu teknolojilerin kullanılması öğretim stratejilerini zenginleştirirken aynı zamanda öğrencilerin öğrenmelerini destekleyecektir.

Dersin işlenişinde ve uygulamalarda görsel iletişim araçlarına yer verilmeli; slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, internet, EBA içerikleri vb. etkin olarak kullanılmalıdır. Teknolojik araç ve gereçler kullanılırken gizlilik, bütünlük ve erişilebilirlik göz önüne alınmalı ve internetin güvenli kullanımı konusunda gerekli uyarılar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır. Dijital kaynakların, özellikle internette indirilen materyallerin kullanımında intihal yapılmamalı, etik kurallara ve telif haklarına uyulmalıdır.

3. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Öğrencilerin öğrenme alanlarındaki performanslarını belirlemek amacıyla belirli ölçme araçlarından yararlanılır. Öğretmen tarafından da geliştirilebilen bu araçlarla elde edilen veriler;

4. Öğrencilerin öğretimi hedeflenen davranışı öğrenmeye hazır olup olmadıklarını,
5. Geliştirilen öğretim programının etkililiğini,
6. Öğretimin sonlandırılma kararının verilmesini,
7. Öğretimle ne düzeyde genellenebilen davranış değişikliğinin sağlanabildiğini,
8. Öğretim sonlandıktan sonra etkisinin devam edip etmediğini (izleme) değerlendirmek amacıyla kullanılır.

Öğrencilerin programla kazandırılması hedeflenen bilgi ve becerileri ne oranda edindiğinin tespitinde kullanılan ölçme ve değerlendirme uygulamaları sürekli olmalıdır. Değerlendirme süreci birçok basamağı içermelidir. Bu basamaklar aşağıda verilmektedir.

Programın Gözden Geçirilmesi: Öğretim programını gözden geçirerek, öğrenme alanlarına göre neden başlanacağına karar verilmelidir.

Öğretim Öncesinde Veri Toplama:

Kaba Değerlendirme: Program öğrenme alanları ve hedefleri gözden geçirdikten sonra kaba değerlendirme araçları programa göre geliştirilmelidir. Kaba değerlendirme araçları olarak kontrol listeleri, gözlemler ve görüşmelerden yararlanılabilir. Bu tür ölçümler öğrencinin performansı hakkında kabaca bilgi verecek ve ayrıntılı değerlendirme için yol gösterecektir.

Ayrıntılı Değerlendirme Araçları Hazırlanması ve Uygulanması: Seçtiğiniz öğrenme alanına göre Uygulamalı Davranış Analizinin ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden yararlanılabilir. Örneğin davranışın süresi ya da sayısı kayıt edilebilir. Bunun için hedef beceri değerlendirme formları geliştirilebilir. Öğretim öncesinde yapılan ayrıntılı değerlendirme öğretime nereden başlanacağına yol gösterecektir. Bu değerlendirmeden sonra hedef davranışlar belirlenerek öğretime başlanabilir.

Öğretim Sırasında Veri Toplama: Öğrenciye seçilen öğrenme alanında yer alan hedef davranışlar öğretilirken değerlendirme yapılmalıdır. Öğretim sırasında yapılan bu değerlendirmeler öğretimin düzenlenmesinde rol oynar.

Öğretim Sonunda Veri Toplama: Öğretim oturumlarında hedeflenen yönde ilerleme sağlayan öğrencilerde öğretim öncesinde kullanılan ölçme araçları ile belirlenen hedeflere ulaşım ulaşıldığı saptanmalıdır.

Toplanan Verilerin Kayıt Edilmesi: Öğrenci performansı sürekli kayıt edilerek öğrenci performansı kayıt altına alınmalı ve grafiksel analizi yapılmalıdır. Kayıtlar sistematik olarak tutulmalı ve analiz edilmelidir.

Sonuçları Değerlendirilmesi ve Gerekli Düzenlemelerin Yapılması: Öğretim öncesi, sırası ve sonrasında yapılan tüm değerlendirmeler uygulanan öğretim konusunda yol gösterir. Öğrenci nasıl öğrenmektedir? Ne tür ipuçlarına ihtiyaç duymaktadır? En fazla desteklenmesi gereken alan nedir? Ne tür öğretimsel uyarlamalara ihtiyacı bulunmaktadır? Eğer uygun değerlendirme süreçlerine yer verildiyse, bu tür sorulara cevap verilebilecek ve birçok problemlerin üstesinden gelinebilecektir.

4. UYGULAMADA DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Zorlu yaşam şartları ile mücadele ederken çevresel etmenlerin sebep olabileceği çeşitli tehlikeler karşısında orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler beslenme, güvenli yaşam becerileri ve sağlığı koruma alanındaki becerileri geliştiremeyebilirler. Tehlikeler karşısında gerekli önlemleri alamayabilir veya önemsenmeyen riskli durumların oluşmasına izin verirlerse geriye dönüşü olmayan hastalık ve yaralanmalarla karşı karşıya kalabilirler.

Aslında her bireylerin yaşamı için büyük önem taşıyan bu becerilerin öğretimi orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin de öğretim programlarının önemli bir parçası olmak zorundadır. Orta-ağır Zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere beslenme, güvenli yaşam ve sağlığı koruma becerilerini kazandırmak temel insan hak ve özgürlüğünün bir gereğidir. Çünkü orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler beslenme kurallarına uyma, bozulmuş yiyecekleri ayırt etme, yiyecekleri temiz bir şekilde yeme, hastanede muayene olurken işbirliği yapma, tehlikeli durumların farkına varma, tehlikeli durumlarda yardım isteme, güvenli ortamları seçme, yabancıları ayırt etme vb. gibi sağlığını koruma ve güvenliği için önem taşıyan becerileri gerçekleştirmede ciddi sınırlılıklara sahiptirler. Dolayısıyla orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere öğrenme özelliklerine bağlı olarak bu becerilerin kazandırılması özel bir öğretim programını gerektirir.

Orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerle sağlık ve güvenlik dersi kapsamında özellikle işbirliği yapma beceriler öğretilirken bazı hususlara dikkat edilmelidir. İş birliği yapma becerilerinin öğretimine başlamadan aşağıdaki beceriler kazandırılmalı ve farklı ortamlarda da çalışılmalıdır:

- Çocuklar yukarıda sözü edilen öğrenme alanlarında öğretim yapılırken öğretmenlerinin ve programla ilgili diğer kişilerin sunduğu yönergeleri yerine getirmelidirler. Bu durumlarda en sık kullanılan bazı yönergeler şu şekilde sıralanabilir. Örnek; 'ağzını aç' 'bana bak' 'başını çevir' 'uzan' 'elini buraya koy'.
- Ayrıca bu durumlarda çocuk, sessizce yerinde oturmalı; sorulara cevap verme dışında konuşmama- lı, çığlık atmamalı ya da ağlamamalı, ya da sözel tekrarlayan davranışlar sergilememelidir.
- Öğrenci problem davranış sergilememeli. Problem davranış, uygunsuz bir şekilde başkalarını çek- mek, dokunmak, itmek, vurmak veya ısırarak; kendine zarar vermeye çalışmak, kağmaya çalışmak, çevredeki eşyalara zarar vermek olarak örneklendirilebilir.
- Dikkatini yöneltme, sözel yönergeleri takip etme, sessizce yerinde oturma davranışları sergilemelidir.

BESLENME, SAĞLIK VE GÜVENLİK DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

Alan yazında orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin bozulmuş yiye- cekleri ayırt etme, yiyecekleri temiz bir şekilde yeme, sağlık çalışanlarıyla işbirliği yapma, tehlikeli durum- ların farkına varma ve yardım isteme, güvenli ortamları seçme, yabancıları ayırt etme gibi beslenme, sağlık ve güvenlik için önem taşıyan becerileri gerçekleştirmede ciddi sınırlılıklara sahip oldukları belirtilmektedir. Bu görüşlerden yola çıkarak orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere yönelik hazırlanmış olan Beslenme, Sağlık ve Güvenlik Dersi Öğretim Programı kapsamında öğrenme alanları bu beceriler kapsayacak şekilde geliştirilmiştir. Program orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerin yaşamın her aşamasında hayatlarını sağlıklı ve güvenli olarak sürdürebilmelerini sağlaya- cak becerilerle donatılmış birer birey olarak yetişmelerini sağlamaya yönelik hazırlanmıştır.

Öğretim programında yer alan öğrenme alanları Beslenme, Sağlığı Koruma, Hastalıklarla Baş Etme, Tehlikeleri Fark Etme, Güvenliği Sağlama ve Cinsel Eğitim olmak üzere 5 bölümden oluşmaktadır.

1. ÖĞRETİM PROGRAMININ YAPISI

Beslenme: Bu öğrenme alanında öğrencilere beslenme ile ilgili temel kavramları ayırt edebilmeleri, beslenme kurallarını tanımaları, beslenmeleri ile ilgili önlem alabilmeleri ve beslenme ile ilgili becerileri kazanmaları hedeflenmiştir.

Sağlığı Koruma: Bu öğrenme alanında daha çok sağlık çalışanları, sağlıkla ilgili çeşitli araç gereçleri ve ilaç ile bazı özellikleri açısından ilaca benzeyen ancak ilaç olmayanları şeyleri ayırt etme becerileri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca bu alanda öğrencilerin sağlığını koruması için beslenme ve giyinme ile ilgili kavram- ları ayırt etmelerinin yanı sıra kişisel bakımı ve temizliklerini gerçekleştirebilmesi için gerekli becerilerin öğretimi de yine bu alanın hedefleri arasındadır.

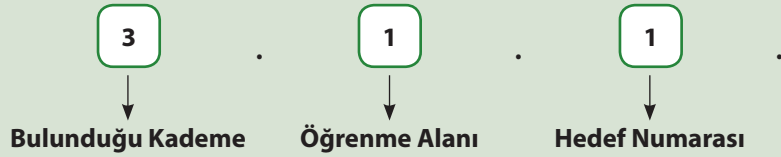
Hastalıklarla Baş Etme: Bu öğrenme alanında sağlığı ile ilgili önemli durumları (Örneğin ateşi çıktığında, basit yaralanmalarda ve ağrıyan yeri olduğunda vs) fark etme, sağlığı ile ilgili durumlarda basit önlem alma ve basit müdahalelerde söz dinleyerek işbirliği yapma becerileri hedeflenmiştir.

Tehlikeleri Fark Etme: Bu öğrenme alanında öğrencilere yaralanmalara sebep olabilecek durumları fark etme ve önlem alma, tehlikeli nesnelere ayırt etme ve bu nesnelere karşısında güvenli davranışlar sergileme, Acil/doğal afet durumlarını ayırt etme davranışlarının öğretimi hedeflenmiştir. Suyun güvenli/tehlikeli olup olmadığını ayırt etme ve su bulunan yerlerde güvenli davranışlar sergileme yine bu öğrenme alanında öğretimi hedeflenen önemli beceriler arasındadır.

Güvenliği Sağlama: Bu öğrenme alanında acil ve doğal afetler durumlarında güvenliğini sağlamak için işbirliği yapma becerilerinin öğretimi hedeflenmiştir. Ayrıca güvenlik için çok önemli olan trafik bilgi ve kurallarını ayırt etme ve trafikte güvenli davranışlar sergileme bu öğrenme alanının hedefleri arasındadır. Ayrıca ilk yardım hakkında temel kavramları ayırt etme ve hafif yaralanmalarda ilk yardım uygulayabilme becerilerinin yine bu alanda öğretimi hedeflenmiştir.

Cinsel Eğitim: Bu öğrenme alanında öğrencilerin kendi özel vücut bölümlerini ayırt etme ve cinsiyetlerine uygun giyinme becerilerinin öğretimi hedeflenmiştir. Cinsel olarak tehdit veya risk içeren durumlarda tanıdığı veya güvenli kişiler ile tanımadığı veya güvenli olmayan kişileri ayırt etme becerilerinin öğretimi hedeflenmiştir. Ayrıca tehdit veya risk içeren durumlarda kendisini koruma bu öğrenme alanı içinde öğretimi hedeflenen davranışlar arasındadır. Bu alan kapsamında öğretimi hedeflenen bir diğer önemli davranış ise mahremiyeti korumadır.

Beslenme, Sağlık ve Güvenlik öğretim programında **Kademe, Öğrenme Alanı, Hedef**'e ilişkin kodlamada aşağıdaki sistematik izlenmiştir.

2. HEDEFLERİN YAPISI

Tablo 1. Öğretim Programının Öğrenme Alanları Hedef ve Hedef Davranış Sayıları

Öğrenme Alanları	Hedef Sayıları	Hedef Davranış Sayıları
Beslenme	3	14
Sağlığı Koruma	2	9
Hastalıklarla Baş Etme	3	11
Tehlikeleri Fark Etme	2	7
Güvenliği Sağlama	3	9
Cinsel Eğitim	3	13
Toplam	16	63

Tablo 2. Hedeflerin Öğrenme Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrenme Alanları	Bilişsel	Duyuşsal	Psikomotor	Toplam
Beslenme	1	-	2	3
Sağlığı Koruma	1	-	1	2
Hastalıklarla Baş Etme	1	2	-	3
Tehlikeleri Fark Etme	2	-	-	2
Güvenliği Sağlama	3	-	-	3
Cinsel Eğitim	-	3	0	3
Toplam	8	4	3	16

3. HEDEF, HEDEF DAVRANIŞLAR VE AÇIKLAMALAR

Bu bölümde orta-ağır zihinsel engeli ve otizm spektrum bozukluğu olan öğrenciler için hazırlanan öğretim programının öğrenme alanlarına göre hedef ve hedef davranış sayıları, hedeflerin öğrenme alanlarına göre dağılımı ve her öğrenme alanının hedefleri, hedef davranışları, önerilen öğretim yöntem ve teknikleri ile önerilen ölçme ve değerlendirme yöntem ve araçları verilmiştir.

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Beslenme	3.1.1. Beslenme ile ilgili önlem alır.	1.1. Besinleri son tüketim tarihine göre seçer. 1.2. Yiyecekleri saklama koşullarına göre saklar. 1.3. İçecekleri saklama koşullarına göre saklar. 1.4. Kuru gıdaları saklama koşullarına göre saklar. 1.5. Dondurulmuş gıdaları koşullarına uygun çözer.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri Ayrık denemelerle öğretim	Davranış kayıt formu Olay kaydı Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	3.1.2. Sağlıklı beslenme listesi oluşturur.	2.1. Sağlıklı yiyecek listesi oluşturur. 2.2. Listeye uygun alışveriş yapar. 2.3. Sağlıklı içecek listesi oluşturur. 2.4. Listeye uygun alışveriş yapar.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	3.1.3. Beslenme becerilerini yerine getirir.	3.1. İçecek servisi yapar. 3.2. Yiyecek servisi yapar. 3.3. Meyve hazırlar. 3.4. Yemek yapar. 3.5. Katı meyve suyu hazırlar.		İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri
Açıklamalar	"Beslenme" öğrenme alanında hedefler ve hedeflere ait hedef davranışlar güçlük derecesine göre sıralanmıştır. Hedef davranışların sırası gelişimsel ve zamansal ardışıklık izlememektedir. Hedef davranışların öğretimi sırasında bireyin kolay öğreneceği hedef davranıştan başlanmasına dikkat edilmelidir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Sağlığı Koruma	3.2.1. Giyinme ile ilgili önlem alır.	1.1. Giydiği kıyafeti kontrol eder. 1.2. Taşındığı eşyaları kontrol eder. 1.3. Dışarı çıkarken kendini kontrol eder. 1.4. Dışarı çıkarken kendini hazırlar.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	3.2.2. Kişisel bakımını yapar.	2.1. Kıyafet bakımı yapar. 2.2. Tırnak bakımı yapar. 2.3. Saç bakımı ve tasarımı yapar. 2.4. Cilt bakımı yapar. 2.5. Gözlük bakımı yapar.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri Video model	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	"Sağlığı Koruma" öğrenme alanında hedefler ve hedeflere ait hedef davranışlar güçlük derecesine göre sıralanmıştır. Hedef davranışların sırası gelişimsel ve zamansal ardışıklık izlememektedir. Hedef davranışların öğretimi sırasında bireyin kolay öğreneceği hedef davranıştan başlanmasına dikkat edilmelidir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Hastalıklarla Baş Etme	3.3.1. Sağlığı ile ilgili durumlarda önlem alır.	1.1. Sağlığı ile ilgili durumlarda yediklerini planlar. 1.2. Sağlığı ile ilgili durumlarda içtiklerini planlar. 1.3. Sağlığı ile ilgili durumlarda giydiklerini planlar. 1.4. Sağlığı ile ilgili durumlarda istirahatini planlar. 1.5. Medikal form doldurur.	İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri Video model	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	3.3.2. Sağlığı ile ilgili önemli durumlarda iş birliği yapar.	2.1. Dış tedavisi olurken iş birliği yapar. 2.2. Serum takılırken iş birliği yapar.	Şekil verme	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Değişen ölçütler deseni
	3.3.3. Tedavi programına uyar.	3.1. Doktorun önerilerine uygun davranır. 3.2. Doktorun önerdiği ilaçları vaktinde alır. 3.3. Doktorun önerdiği tahlil programına uyar. 3.4. Doktor kontrollerini zamanında yapar.	Şekil verme Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Değişen ölçütler deseni
Açıklamalar	"Hastalıklarla Baş Etme" öğrenme alanında hedefler ve hedeflere ait hedef davranışlar güçlük derecesine göre sıralanmıştır. Hedef davranışların sırası gelişimsel ve zamansal ardışıklık izlememektedir. Hedef davranışların öğretimi sırasında bireyin kolay öğreneceği hedef davranıştan başlanmasına dikkat edilmelidir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Tehlikeleri Fark Etme	3.4.1. Tehlikeli nesnelere / maddeleri belirleyerek güvenli davranışlar sergiler.	1.1. Yanıcı maddelerden kaçınır. 1.2. Yakıcı maddelerden kaçınır. 1.3. Zarar görmüş / kırılmış cihaz ve nesnelere rapor eder.	Replikli öğretim Ayrılcı denemelerle öğretim Video model	Davranış kayıt formu Olay kaydı Grafiksel analiz
	3.4.2. Su bulunan yerlerde güvenli davranışlar sergiler.	2.1. Havuzu güvenlik önlemleri olarak kullanır. 2.2. Denizi güvenlik önlemleri olarak kullanır. 2.3. Göl / göleti güvenlik önlemleri olarak kullanır. 2.4. Banyoyu güvenlik önlemleri olarak kullanır.	Şekil verme Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Değişen ölçütler deseni Grafiksel analiz
Açıklamalar	"Tehlikeleri Fark Etme" öğrenme alanında hedefler ve hedeflere ait hedef davranışlar güçlük derecesine göre sıralanmıştır. Hedef davranışların sırası gelişimsel ve zamansal ardışıklık izlenmemektedir. Hedef davranışların öğretimi sırasında bireyin kolay öğreneceği hedef davranıştan başlanmasına dikkat edilmelidir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Güvenliği Sağlama	3.5.1. Acil ve doğal afet durumlarında önlem alır.	1.1. Yangın durumlarında gereksinim duyulan malzemeleri hazırlar / kullanır. 1.2. Depremde gereksinim duyulan malzemeleri hazırlar / kullanır.	Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	3.5.2. Trafikte güvenli davranışlar sergiler.	2.1. Trafik ışık ve levhalara uygun davranır. 2.2. Trafikte kendisine yapılan uyarıları yerine getirir. 2.3. Günlük yaşantısında çevresindeki güvenli yolları kullanır. 2.4. Trafikte karşılaşılabilecek tehlikelere karşı önlem alır.	Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
	3.5.3. Ağır ilk yardım gerektiren durumlarda uygun davranışlar sergiler.	3.1. Ağır / ciddi ilk yardım gerektiren durumlarda kendisini korur. 3.2. Ağır / ciddi ilk yardım gerektiren durumlarda ilgili kişilerden yardım ister. 3.3. Ağır ilk yardım gerektiren durumlarda uygun davranışlar sergiler.	Video model İpucu sunma ve ipucunu geri çekme Etkinlik çizelgeleri Replikli öğretim	Beceri analizi kayıt formu Beceri analizi kaydı Grafiksel analiz
Açıklamalar	"Güvenliği Sağlama" öğrenme alanında hedefler ve hedeflere ait hedef davranışlar güçlük derecesine göre sıralanmıştır. Hedef davranışların sırası gelişimsel ve zamansal ardışıklık izlememektedir. Hedef davranışların öğretimi sırasında bireyin kolay öğreneceği hedef davranıştan başlanmasına dikkat edilmelidir.			

Öğrenme Alanı	Hedef	Hedef Davranışlar	Önerilen Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Önerilen Ölçme ve Değerlendirme Yöntem ve Araçları
Cinsel Eğitim	3.6.1. Tehdit / risk içeren durumlarda kendisini korur.	<p>1.1. Tehdit oluşturan ortamdan uzaklaşır.</p> <p>1.2. Tehdit / risk içeren durumlarda güvenli bölgeye gider.</p> <p>1.3. Güvenlik görevlilerinden yardım ister.</p>	<p>Video model</p> <p>İpucu sunma ve ipucunu geri çekme</p> <p>Etkinlik çizelgeleri</p> <p>Replikli öğretim</p>	<p>Beceri analizi kayıt formu</p> <p>Beceri analizi kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>
	3.6.2. Toplumsal ortamlarda rahatsız edici davranışlardan kaçınır.	<p>2.1. Başkalarıyla uygun şekilde konuşur.</p> <p>2.2. Başkalarının mahremiyetini korumak için uygun davranışlar sergiler.</p> <p>2.3. Yabancıların yiyecek / içecek teklifini reddeder / rapor eder.</p> <p>2.4. Yabancıların yardım teklifini reddeder / rapor eder.</p> <p>2.5. Yabancıların gezi teklifini reddeder / rapor eder.</p> <p>2.6. Akran zorbalığını reddeder / rapor eder.</p>	<p>Video model</p> <p>İpucu sunma ve ipucunu geri çekme</p> <p>Etkinlik çizelgeleri</p> <p>Replikli öğretim</p>	<p>Beceri analizi kayıt formu</p> <p>Beceri analizi kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p>
	3.6.3. Ergenlik dönemi ile ilişkili temizliğini gerçekleştirir.	<p>3.1. Kol altı tüylerinin temizliğini yapar.</p> <p>3.2. Genital bölge tüylerinin temizliğini yapar.</p> <p>3.3. Sakal ve bıyık tıraşı olur.</p> <p>3.4. Yüz tüylerini alır.</p>	<p>Video model</p> <p>İpucu sunma ve ipucunu geri çekme</p> <p>Etkinlik çizelgeleri</p> <p>Replikli öğretim</p> <p>Şekil verme</p>	<p>Beceri analizi kayıt formu</p> <p>Beceri analizi kaydı</p> <p>Grafiksel analiz</p> <p>Değişen ölçütler deseni</p>
Açıklamalar				

ÖRNEK ÖĞRETME-ÖĞRENME SÜRECİ

DERS PLANI ÖRNEĞİ – I

BÖLÜM-1	
Dersin Adı	: Beslenme, Sağlık ve Güvenlik
Kademe	: III
Öğrenme Alanı	: Hastalıklarla Baş Etme
BÖLÜM-2	
Hedef	3.2.2. Sağlığı ile ilgili önemli durumlarda iş birliği yapar.
Hedef Davranışlar	2.1. Diş tedavisi olurken iş birliği yapar. Hedef Davranışın Tanımı: Diş tedavisi olurken öğrenci: (a) "Ağzını aç!", "Kapa!" talimatlarını yerine getirir; (b) belirli bir süre ağzını açık tutar; (c) dişlerine diş etlerine eldiven giyilmiş parmak, dişçi malzemeleri, temizleme bezi veya elektrikli diş fırçasıyla dokunulduğunda ağzını açık tutar ve ısırması söylendiğinde ise bir süre alt ve üst diş aralarına konulan diş malzemelerini ısırır. Uygun olmayan sözel davranışlar, çığlık atma veya zarar verici davranışlar (ör. başkalarının elini itmek, sandalyeden kaçmak için mücadele etmek veya diş malzemelerini tutmaya çalışmak) eşlik ediyorsa davranışlar yanlış olarak kaydedilir.
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	Şekil verme, aşamalı yardım.
Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri	Sembol tahtası, öğrencinin tercihlerinden oluşan bir seçim panosu, diş hekimi rolü için beyaz önlük, pamuk, elektrikli diş fırçası ve diş tedavisi sırasında kullanılan çeşitli malzemeler, öğrencinin ağzını silmek için kağıt mendil, önlük, tükürme kabı, sandalye / koltuk, aydınlanma lambası.
Ortam Düzenlemeleri	Uygulama yapılacak ortam, diş muayenehanesi ortamına benzer şekilde düzenlenir. Öğretim sürecinde kullanılacak materyaller yerlerine yerleştirilir. Öğrencinin sembol tahtası, seçim panosu ve ödülleri ortamda hazır bulundurulur.
BÖLÜM-3	
Dikkati Çekme	Öğretmen öğrenciye diş hekiminin kendisini görmek istediğini söyler.
Güdüleme	Öğretmen öğrenciyi yönlendirir, yönerge verir ve çok sık sembol kazandırır. Böylece her basamakta başarılı olan öğrenci bütün sembollerini kazanarak ödül seçer. Bu uygulamalarda öğrencinin özellikle tercih ettiği ve sevdiği ödüller kullanılmalıdır (uzun dinlenme araları, çok sevdiği yemek ve etkinlikler gibi). Hatalar ortaya çıktığında sembol verilmez ve oturumun sonunda öğrenci sembollerin tamamını kazanamaz, oturumun sonunda özel bir ödül seçemez, sıradaki dersine devam eder.
Gözden Geçirme ve Derse Geçiş (Hedef Uyarı Sunumu)	Bir önceki oturumda, uygulaması gerçekleştirilecek basamağa ait veriler gözden geçirilir. Yeni oturumda kullanılacak pekiştireçler gözden geçirilir, eksikler tamamlanır.

Uygulama	<p>Öğretim: Her uygulama öncesinde, öğrenci uygulama alanında veya yakınında bir "bekleme odası"nda bekler. Öğretmen öğrenciye diş hekiminin kendisini görmek istediğini söyler ve onu dışçı sandalyesine yönlendirir, yönerge verir ve sembol kazandırır. Dış hekim rolü üstlenmiş diğer öğretmen plastik eldiven ve maske giyer, öğrencinin gerçek bir diş hekimine gittiğinde karşılaşılabileceği türden yönergeler verir ve sorular sorar (ör., "Buraya otur!", "Bugün kendini nasıl hissediyorsun?" ve "Biraz acı hissedebilirsin." gibi). Eğer gerekirse öğretmen yönerge verebilir (ör., "Ellerini aşağıya indir!") ve aşamalı yardım kullanır (ör., Ellerini aşağıya indirmesi için öğrenciyi yönlendirir).</p> <p>Öğretim oturumları boyunca, öğrencinin yanındaki bir tepsi üzerinde çeşitli diş araçları gösterilir. Öğrenciye çok sık sembol verilir ve bu sembolleri uygulama veya genelleme oturumlarından hemen sonra öğrencinin tercih ettiği ödülleriyle dönüştürmesi sağlanır.</p> <p>Genelleme: Öğrenci davranış tanımında yer alan basamakları tamamladığında kişiler ve ortamlar arası genelleme değerlendirilir. Eğer öğrenci bir genelleme oturumunda tüm basamakları tamamlayamaz ise beceri analizinde üç oturum art arda tüm basamakları doğru bir şekilde tamamlayıncaya uygulama devam eder.</p> <p>Veriler öğrencinin farklı kişiler ve ortamlar arası tüm basamakları doğru bir şekilde tamamlayabildiğini gösterdiğinde, öğretmen iki farklı ofis ortamında iki farklı öğretmenle "diş hekimini" genellemeyi değerlendirir. Öğretim, öğrenci tüm beceri basamaklarını her bir oturumda doğru bir şekilde tamamlayıncaya kadar devam eder. Daha sonra öğretmen ve bir başka öğretmen "diş hekimini" genellemeyi bir diş hekiminin odasında değerlendirirler ve tüm basamaklar doğru bir şekilde tamamlanıncaya kadar bu şekilde devam eder. Son genelleme oturumunda öğrencinin, öğretmeni ve ailesi ile birlikte, diş doktorunun ofisinde gerçekten diş tedavisi olurken performansı değerlendirilir.</p> <p>İzleme: Öğrenci okulda gerçekleştirilen genelleme oturumlarında ölçütü sağladıktan sonra izleme oturumlarına geçilir, eğer gerekirse genelleme oturumları okul dışında gerçekleştirilebilir (ör. yakın bir çevredeki bir ofiste veya diş doktorunun ofisinde izleme oturumlarında öğrenciye her gün değil de haftada iki kez, okulun farklı bir köşesinde farklı tanıdık öğretmenlerle beceri analizinde yer alan basamakları tamamlaması için uygulama fırsatı sunulur. Eğer öğrenci herhangi bir hata yaparsa öğretime geri dönülür. Diş doktoru ofisinde gerçekleştirilen başarılı bir genelleme oturumunun ardından izleme oturumuna geri dönülür. Okul ortamında gerçekleştirilen izleme oturumlarına ilişkin veri toplama şu şekilde gerçekleştirilir: Haftada iki kez gerçekleştirilen uygulama oturumlarında ardı ardına ölçütü sağlayan üç veri noktası, haftada bir gerçekleştirilen uygulama oturumlarında ardı ardına ölçütü sağlayan üç veri noktası, iki haftada bir gerçekleştirilen uygulama oturumlarında ardı ardına ölçütü sağlayan üç veri noktası ve son olarak da ayda bir gerçekleştirilen uygulama oturumlarında veri alınır. Eğer herhangi bir izleme oturumunda öğrenci beceri analizinde yer alan basamakları başarılı bir şekilde tamamlayamaz ise öğrenci ardı ardına üç oturum hiç hata yapmıncaya kadar öğretime geri dönülür ve daha sonra izleme oturumuna yeniden başlanır.</p>
Açıklamalar	<p>Dönüştürülebilen sembol pekiştirme sisteminde kullanılan sembol sayısı öğrenciye göre bireyselleştirilmelidir. Sistemi yeni öğrenen çocuklar için 3-5 sembol yeterli olurken daha ileri seviyedeki çocuklar için 15-20 sembol uygun olabilir.</p>

BÖLÜM-4

Ölçme ve Değerlendirme:

Ön değerlendirme: Ön değerlendirme verisi toplanmaz çünkü bunun yapılması, ilgili becerilerin kazanılmasını erteleyebilecek hatalar uyandırabilir.

Süreç içi değerlendirmede değişen ölçütler modeli kullanılır. Değişen ölçütler modeline göre beceri analizinde ikinci basamağa geçmeden önce, birinci basamak üç oturum art arda doğru olarak tamamlanır; üçüncü basamağa geçmek için birinci ve ikinci basamaklar 3 oturum art arda tamamlanır. Öğretmen, öğretim sürecinde öğretimi değerlendirmeye yönelik beceri analizi kaydı ile veri toplar. Beceri analizinin her bir basamağı doğru ya da yanlış olarak kayıt edilir. Öğrencinin doğru olarak sergilediği beceri basamakları için veri toplama formuna o beceri basamağının karşısına (+) işareti konulur. Yardımlı veya 5 saniye içerisinde tepkide bulunmadığı basamaklar için veri toplama formuna o beceri basamağının karşısına (-) işareti konulur. Öğrencinin yardım almadığı, sağlık personelinin yönergelerini takip ettiği ve diş tedavisi sırasında tedavi sürecini etkileyecek uygun olmayan davranış sergilemediği beceri basamakları doğru olarak kaydedilir. Veriler doğru olarak tamamlanan beceri sayısı olarak grafiğe aktarılır. Grafiğin üzerindeki yatay çizgiler performans için ölçütün değiştiğini gösterir. Veriler, doğru olarak tamamlanan basamak sayısı olarak grafiğe aktarılır. Öğretim verileri içi dolu daire ile gösterilir.

Genelleme verisi, öğrenci beceri analizindeki son basamakta ölçütü sağladığında toplanır. Genelleme verisi öğretim verisinde olduğu gibi toplanır ve grafiğe aktarılır. Farklı kişiler ve farklı ortamlar ile planlanan genelleme değerlerini grafikte belirtmek için harfler ya da semboller içeren içi boş daireler kullanılır.

İzleme verileri, öğrenci gerçek bir diş hekimine görünmeden önce son genelleme ölçütünü sağladıktan sonra ve daha ileride yapılacak diş hekim muayenelerinde başarılı bir şekilde iş birliği yapabilmesini sağlamak için toplanır. İzleme verileri, öğretim verileri ile aynı şekilde toplanır ve grafiğe aktarılır. Grafik üzerinde izleme verisi içi açık üçgen ile gösterilir.

Grafiğe aktarılan veriler incelendiğinde, hedef davranışa ilişkin aşağıdaki sonuçlardan birine karar verilir.

- ... Ön değerlendirme verileri, çocuğun bu programa ihtiyacı olmadığını gösterdi.
- ... Öğrenci programın hedefine ulaştı.
- ... Genelleme gerçekleşti.
- ... Davranış uygun seviyede sürdürüldü.
- ... Program istenilen sonucu sağlamadı, yerine başka program geliştirilecek.
- ... Program geçici olarak _____'e kadar sonlandırıldı.
- ... Diğer (açıklayın) _____.

